

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	1
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

Heldagsprøve historie og filosofi 2

Anarkisme – frigjøringens ideologi

Anarkismen som ideologi oppstod med den industrielle revolusjonen på 1700-tallet, men som en politisk idé har anarkismen dype røtter i europeisk tanke og filosofi, som for eksempel i stoisk, kynisk og epikureisk filosofi fra antikken og hellenismen. Når anarkismen ble en del den sosialistiske arbeiderbevegelsen fikk den større utbredelse og kan karakteriseres som en ideologi. Sentralt i anarkismen er frigjøringen av mennesket og dets iboende potensial til å danne rettferdige, stabile og fornuftige sosiale fellesskap og hvordan staten og kapitalismen motvirker disse naturlige tilbøyelighetene. Anarkismen vil frigjøre mennesket fra alle systemer og institusjoner som forpurrer menneskets natur, av den grunn stiller den seg svært kritisk til states- og sentralmakt, totalitære ideologier og industriell kapitalisme.

Anarkismen er en samlebetegnelse for ideologier og politiske ideer som forenes i ideen om at det er mulig og ønskelig å danne et samfunn uten en sentralisert statsmakt. Ut ifra det standpunktet splitter den seg i uforenlige fraksjoner både på venstre og høyre fløy, derfor vil denne oppgaven fokusere på Mikhail Bakunins anarkistiske kollektivism, som er den del av den sosialistiske arbeiderbevegelsen.

Som de fleste politiske ideer og ideologier blir anarkismens syn på den best tenkelige organiseringen av samfunnet rettferdiggjort av Bakunin ved å vise til menneskets natur. Deres teorier om menneskets natur er også en sentral del av kritikken av kapitalismen og staten, som anarkismen er mest kjent for. Med menneskelig natur menes de iboende egenskapene og naturlige tilbøyelighetene mennesket er født med uavhengig av sosial eller økonomisk stauts, historiske omstendigheter, kultur, klima og andre krefter som påvirker menneskets adferd. Menneskets natur er essensen av mennesket, de bestanddelene som ikke kan trekkes fra begrepet *menneske* uten og samtidig trekke fra dets menneskelighet. Begrepet forsøker å vise til selve fundamentet all menneskelig adferd springer ut av.

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	2
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

Bakunins syn på den menneskelige natur, som Marx', er forankret i et naturalistisk og materialistisk verdensbilde. Bakunin fremhever menneskets animalske væren; mennesket er dypest sett et dyr på lik linje med andre biologiske vesener og dets adferd springer ut fra den dyriske naturen iboende i mennesket. Bakunin slår fast at det ikke er noe virkelig skille mellom mennesket og naturen i den forstand at verken Gud eller andre åndelige substanser eksisterer eller er en del av mennesket. Som en konsekvens, er mennesket påvirket av naturlige lover slik som resten av naturen er; "[Natural laws] ... constitute our being, our whole being, physically, intellectually, and morally: we live, we breathe, we act, we think, we wish only through these laws."

Videre mener Bakunin, som flere andre anarkister etter han, at menneskets naturtilstand, som filosofier som Thomas Hobbes og John Locke brukte for å vise forskjellen mellom hva som var fra naturens side og hva som var fra kulturens eller samfunnets side, ikke er noe mer en «filosofisk fiksjon». Bakunin standpunkt er at mennesket fra naturlover alltid lever i et sosialt fellesskap eller samfunn, uten det, vil ikke mennesket være i stand til å oppføre seg som et menneske. Menneske er et sosialt dyr og uten det sosiale fellesskapet kan ikke mennesket utvikle de evnene ofte forbeholdt mennesker, som for eksempel evnen til tenke, snakke og handle i overenskomst med fornuften. Selve grunnlaget for menneskets væren eller natur ligger i det sosiale fellesskapet eller samfunnet.

I tillegg er menneskets natur flerfoldig. For Bakunin er det ikke tilstrekkelig å vise til et begrenset sett med egenskaper for å beskrive menneskets natur, da overser en flere viktige deler som konstituerer menneskets vesen. Den menneskelige naturen er ikke ensartet, men inneholder en rekke egenskaper som kan virke motstridene. For eksempel mener anarkister at mennesket er slik at makt alltid korrupperer; når et menneske har makt til å kontrollere andre, vil det undertrykke de slik at de blir slaver for å tjene herskerens egeninteresser. På den andre siden mener anarkister at menneske er et sosialt vesen med en iboende solidaritet som søker etter likhet og rettferdighet. Menneskets natur er altså ikke ensartet, men flerfoldig og kan ikke karakteriseres som verken grunnleggende godt eller ondt.

At mennesket blir styrt av naturlover og at dets natur rommer utallige potensialer, fører til et syn på at menneskets adferd blir i stor grad styrt eller intensifisert av eksterne omstendigheter.

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	3
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

Det som styrer menneske, er ikke dets natur, men hvordan eksterne omstendigheter som økonomisk system, materielle forhold og andre forhold utenfor mennesket påvirker dets natur.

Med den forståelsen av den menneskelige natur, blir staten og kapitalismen årsaken til den katastrofale undertrykkingen og urettferdigheten anarkister mener eksisterer i samfunnet. Det er staten og kapitalismens natur å bryte opp de naturlige tilbøyelighetene for solidaritet og ønske om likhet og rettferdighet. Staten er for Bakunin en undertrykkende institusjon basert på vold og slaveri. Den kapitalistiske organiseringen av samfunnet med en sentralisert statsmakt er det største hinderet for frigjøring av mennesket gode iboende egenskaper. Istedenfor å stimulere og realisere det gode ved menneskelig natur, undertrykker staten disse egenskapene. Av den grunn er veien til et godt samfunn gjennom frigjøringen av mennesket fra statens undertrykking. Anarkismens kan sees på som frigjøringens ideologi, dets hovedmål er nettopp det, å realisere menneskets frihet.

Nå som de mest sentrale bestanddelene i den anarkistiske ideologien eller politiske ideen er redegjort for, blir det neste spørsmålet om den er aktuell for det bestående samfunnet. Før en diskuterer det, mener jeg det er viktig å forstå hva politiske ideer og ideologiers funksjon er.

Politiske ideer og ideologier har påvirket mennesket og dets form for sosial, økonomisk og politisk organisering og struktur helt fra de første sivilisasjoner. Menneskets forståelse av det samfunn det lever i blir farget av de rådende politiske ideer og ideologier. Videre er også selve samfunnet og dets organisering et resultat av disse ideene. Sivilisasjon, det vil si et samfunn som har utviklet et komplekst sosialt, teknologisk og økonomisk system, er uløselig sammenflettet med politiske ideer og ideologier. Uten sivilisasjon, er det vanskelig å forestille seg eksistensen av politiske ideer eller ideologier. I tillegg er sivilisasjon og vedvarende samfunnsformer en konsekvens av en eller flere politiske ideer eller ideologier. Fra 1700-tallet har politiske ideer og ideologier fått større betydning for samfunnsutviklingen og menneskers forståelse av samfunnet, samt dets plass i det. Ideologiene kom som en konsekvens av nye sosiale klasser og produksjonsmetoder, men de ble også selve drivkraften i utviklingen av den moderne verdenen. Derfor kan en hevde at for å forstå det bestående samfunn, må en forstå de politiske ideene og ideologiene som skapte det, og *vice versa*, for å

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	4
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

forstå politiske ideer og ideologier, må en forstå det samfunnet de springer ut av og som, til dels, skapte de.

Først og fremst er det viktig med en redegjørelse for hva begrepene *politisk idé* og *ideologi* rommer og betyr. Ordet *politikk* kommer det antikke greske ordet, *polis*, som betyr bystat. *Politeia* er også et annet gresk ord som har gitt mening til begrepet *politikk*. *Politeia* betyr hos enkelte antikke filosofer borgerskap eller statsborgerskap, men kan også bety samfunnsform eller styreform. *Politeia* er altså knyttet til hvilke funksjoner og hvilke rettigheter et menneske tilknyttet en bystat har og til den spesifikke organiseringen av et samfunn. En annen viktig dimensjon ved begrepene *politeia* og *polis* er at antikke filosofer, som Aristoteles, mente at bystaten, altså *polisen*, var der menneske kunne utvikle og realisere sin natur. *Polis* er bystaten mennesket befinner seg i og *politeia* er organiseringen av bystaten rettet mot å dyrke frem de gode sidene ved menneskelig natur. Med den bekjentgjøringen av begrepene kan vi forstå *politikk* som læren om hvordan en stat eller et samfunn har organisert seg for å realisere menneskets natur på best mulig måte. Det fører en videre til å kunne definere en *politisk idé* som en forståelse og et løsningsforslag til den best tenkelige organiseringen av samfunnet. Definisjonen av ideologi er svært likt, det er en sammenhengende lære om hva samfunnet er, hvordan det burde være og hvordan en kommer dit. Forskjellen mellom en politisk idé og en ideologi, er at en politisk idé er enkelt individers tanker og overbevisninger, mens en ideologi er en virkelighetsoppfatning, rundt samme temaer, som deles av en større gruppe mennesker.

Som en konklusjon for denne delen kan en si at politiske ideer og ideologier er menneskets fremste redskap for å løse problemer og utfordringer som oppstår i henhold til å leve i et samfunn eller fellesskap. I tillegg er det også det som former samfunnet i seg selv og livet rundt det. Politiske ideer og ideologier både skaper og regulerer det sosiale fellesskapet - samfunnet, hvor mennesket virkeliggjør og praktiserer sin natur.

På bakgrunn av redegjørelsen av hva politiske ideer og ideologier er og gjør, samt hva som er spesielt for den anarkistiske ideologien, kan en vurdere hvorvidt anarkismen er aktuell i dag. Som tidligere nevnt, både skaper ideologier samfunnet, og blir skapt av samfunnet, av den grunn kan kjennskap til ulike ideologier hjelpe forståelsen av den verdenen moderne mennesker befinner seg i. I lys av dette kan anarkismen være indirekte aktuell. Anarkismen

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	5
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

har ikke hatt en utbredt politisk påvirkning av samfunnsutviklingen verken i dag eller på 1800-tallet. Likevel kan den være nyttig i kraft av at den beskriver den samfunnsformen som det bestående samfunn bygger på, på en annerledes måte enn en er vant til. Anarkismen kan utgjøre et korrektiv som kan tvinge en ut av en vanedannet forståelse av samfunnet, på den måten blir en stimulert til å reflektere kritisk over det en vanligvis antar er slik det må være, altså at en stat regulerer handlings alternativ til en befolkning. Ved å gjøre det kan anarkismen indirekte være opphav til en mer nyansert og kritisk forståelse av samfunn, noe som uten tvil må anses som svært nyttig og positivt.

Anarkismen oppfordrer mennesket til å frigjøre seg fra maktstrukturer og institusjoner som undertrykker og perverterer den menneskelige natur. I dagens samfunn ville det vært et virksomt perspektiv for å forstå ens egne og samfunnets handlinger, samt inspirerende nødvendig for bevegelser som vil ha politisk endring. Det er uten tvil en utstrakt og strukturell undertrykking av enkelte befolkningsgrupper i verdenen i dag, som for eksempel fattige i utviklingsland. Anarkismen blir aktuell i denne situasjonen ved å gi en forklaring på hvor problemet er, og hvordan det kan løses. Videre anser jeg det som at er det utvilsomt en sammenheng mellom strukturell fattigdom, slik en finner i utviklingsland og enkelte industrialiserte land, og kapitalisme. Anarkismen vil bli aktuell her både med en deskriptiv forklaring av problemet, samt en normativ del som viser hvordan en kunne organisert samfunnet på en måte som eliminerte problemene knyttet til det bestående markeds økonomiske system.

Min forståelse av begrepene *ideologi* og *politiske idé* gjør at jeg vil anse en ideologi som aktuell hvis den gir en fornuftig og realistisk teori om en alternativ samfunnsorganisering rettet mot å løse problemer knyttet til å leve i fellesskap. Hvorvidt anarkismen lever opp til det kriteriet, er jeg i tvil om. På den ene siden er anarkismen ubestridelig begrunnet i fornuftig og rasjonell analyse av samfunnet og den menneskelige væren. Likevel faller anarkismen for kort når det gjelder å presentere et realistisk forslag en større gruppe av befolkningen vil i stor nok grad tro på for å føre til endringsvilje og handling. Den bestående samfunnsstrukturen blir oppfattet som trygg og stabil, om anarkismen kan oppfattes som et bedre alternativ avhenger av om den klarer å vise tilstrekkelig med feil i det bestående, og tilstrekkelig realisme i sin

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	6
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

egen organisering. Det tror jeg ikke den klarer, og blir derfor uaktuell for en overveldende majoritet av befolkningen.

Det siste jeg vil legge til med hensyn til anarkismens aktualitet, er at den er aktuell som en kilde til dypere innsikt i den menneskelige naturen. Ideologier og samfunnsstrukturer former menneskets forståelse av seg selv. Aktualiteten til anarkismen står sterkest her, den prøver å besvare et tidløst og eksistensielt spørsmål som har stor påvirkning på virkelighetsforståelsen, nemlig; hva er et menneske? Dette spørsmålet vil alltid være relevant, både i filosofien og i daglig livet. Anarkismen har etter min vurdering et filosofisk suksessfullt standpunkt om den menneskelige natur, som gjør Bakunins anarkisme aktuell i dag.

For å konkludere, Bakunins anarkisme handler dypest sett om frigjøringen av mennesket og dets iboende natur fra eksterne omstendigheter som perversere og undertrykker den. Dette er i seg selv et filosofisk interessant standpunkt, men ettersom den ikke makter å produsere et realistisk alternativ, blir den uaktuell for dagens befolkning. Anarkismen til Bakunin gjør seg likevel aktuell på to andre måter. Den første er at den stimulerer til kritisk refleksjon rundt samfunnssystemet det moderne menneskets liv sentrer rundt. Den andre måten den gjør seg aktuell på, er ved å vise til en fornuftig filosofisk analyse og forståelse av menneskets natur og essens, noe som er svært viktig for hvordan individer anskuer virkeligheten. Med andre ord er anarkismens sterkeste side at den besvarer et universelt eksistensielt spørsmål på en god måte.

Som nevnt innledningsvis, er anarkismen svært kritisk til totalitære ideologer. Bakunins ideologi er anti-autoritær og nazismen må anses for å være dens rake motsetning. Nazismen fokuserer på gjenopprettningen av nasjonens storhet, i dette prosjektet blir hensyn til individets rettigheter og velvære nedprioritert i forhold til nasjons betydning. Anarkismen, spesielt i Bakunins versjon, står i sterk kontrast til det, de to ideologiene kunne ikke vært mer ulike.

For det første er målene til de to ideologene fundamentalt ulike. Nazismens mål er en nasjonens enhet og storhet. Folket, nasjonen, føreren og staten skal bli én størrelse og uttrykk for det samme. Dette skal skape et sunt samfunn hvor mennesket kan utfolde seg naturlig. Som nevnt før, er anarkismens mål frigjøring av enkelt individer og deres naturlige tilbøyeligheter. Mennesket skal ikke undertrykkes av staten og andre herskere, men oppnå

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	7
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

frihet. Her ser vi klart skille mellom de to ideologiene, nazismen fokuserer på den ene siden på nasjonens samling og storhet, mens anarkismens på den andre siden fokuserer på individets frie utfoldelse uten tvang og undertrykking. Nazismen vil gjøre staten sterkere og utviske skillet mellom individ, stat, nasjon, folk og fører. Anarkismen vil avskaffe staten og førere, det vil si herskere.

For det andre er midlene for å nå målene radikalt forskjellige. Nazismen er totalitær i både mål og middel, den vil oppnå full kontroll over folket, og gjør det med uinnskrenket makt. Staten eller føreren står i nazismen fri til å bruke ethvert middel for å gjenreise nasjons storhet, vold og undertrykking er legitime måter å gjøre dette på. I anarkismen er det til dels uenighet omkring hvilke midler en kan ta i bruk for å nå målene, men en ting er klart, og det er at staten ikke skal ha noen makt, faktisk ingen eksistens. Noen anarkister vil erkjenne at vold er et virkemiddel en kan bruke, andre som Emma Goldman, vil distansere seg fra det. De mener at en ikke kan kjempe mot vold ved å bruke vold, ei heller bruke autoritære midler i en anti-autoritær kamp.

Totalitære regimers makt- og voldsbruk, er viktige temaer for Hanna Arendt. Arendt var opptatt av totalitære regimers framvekst og hvilke virkemidler de brukte for å nå sine mål. Hanna Arendt hevder at en ikke kunne forutse framveksten av de totalitære regimene, henholdsvis Stalins Sovjet og Hitlers Tyskland, fordi de var noe historisk nytt uten sidestykke. Hun hevdet svarene på deres framvekst ikke kunne leses ut ifra historien, de representerte noe historien ikke hadde opplevd før. Det nye med dem, i følge Arendt, var at voldsbruken og undertrykkingen ikke hadde samme mål som tidligere despotiske regimers undertrykking, de hadde allerede total kontroll og makt, så volden dreide seg ikke om maktovertakelse, heller ikke om gjerninger til ofrene. Det Arendt hevder er at volden hadde som mål å «tilintetgjøre menneskelighet og individualitet.»¹

På en måte har Hanna Arendt rett, siden det ikke var noe historisk sidestykke til de totalitære regimene, kunne en ikke forutse deres fremvekst og deres maktutøvelse. Uten empirisk grunnlag, er det vanskelig å spå fremtiden. Hvis en ikke kan vise til årsak og effekt fra andre

¹ S. 393 Historie og filosofi 2, Rørvik, Pettersen, Moum, Sævareid, Børresen, Cappelen

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	8
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

historiske hendelser, blir det problematisk å forklare hva som er årsak og effekten av det i en hendelse som ikke enda har funnet sted. David Hume, den britiske empiristen, påpeker at en ikke har en medfødt idé om kausalitet. Hume sier at en ikke har noe filosofisk grunnlag for å tro på årsak på virkning som universelle prinsipper, snarere er det en konsekvens av sanseerfaringens gjentatte observering av at hendelser skjer i sekvens, hvor det etter hvert utvikler seg til en vane å anta at en hendelse fører til en annen. Med dette perspektivet blir Arendt standpunkt svært solid. Vi lærer ikke om kausalitet fra analyse av medfødte ideer og begreper, men ved observasjon og erfaring. Hvis vi ikke har noen observasjon eller erfaring å bygge på, som er Arendts påstand, kan en ikke si noe om årsak eller effekt.

På den andre siden, bygger hele dette argumentets suksess seg på at en ikke kunne tenke seg de totalitære regimene før de var, ettersom de ikke var noe lignende i historien. Argumentet vil følgelig falle sammen hvis en kunne vise til lignende hendelser i historien. Da blir spørsmålet om en faktisk kan det. Jeg vil trekke frem den franke kongen Ludvig «Solkongen». Han uttalte «Staten, det er meg.» Dette kan sees på som en forløper til fascistenes idé om legemliggjøringen av staten i føreren. Han så på seg selv som den høyeste autoriteten med absolutt makt, likevel, ble ikke hans styre like tyrannisk som Hitlers eller Stalins. Det får være uenighet i hvorfor, et svar kan være at en ikke hadde på den tiden teknologi nok til å muliggjøre total kontroll. Hvis han hadde hatt det, kunne totalitarismens framvekst vært tidligere.

En god innvending mot det forutgående argumentet, altså til fordel for Arendts argument, er at det er rene spekulasjoner og at eksemplet ikke viser til en lik handling, bare til en antatt mulighet for tilnærmet lik handling. Det må innrømmes at argumentet ikke er tilstrekkelig, men kan vise til en viss grad, at viljen eller ønsket om total kontroll var tilstede før 1930-årene. Hittil står altså Arendts argument, det finnes ikke noe sidestykke i historien, og kunne derfor ikke forutsees.

På den andre siden, kan en muligens med en analyse av ideologier eller politiske-religiøse bevegelsers mål, anta mulige midler og maktbruk. Arendt hevder at målet med de totalitære regimes vold var å eliminere blant annet individualitet. Grunnen var at nasjonen, staten og føreren hadde forrang. Flere ideologier ser vekk i fra individets rettigheter og velvære, fordi

Arendal videregående skole	Fagnavn	Historie og filosofi 2	Eks.dato	16.04.13	
	Navn	Nicolai Christiansen – SØLV I NM i HiFi 2013 (kandidat nr 22)			
Utdanningsprogram	ST	Gruppe	3STTE	Arknr	9
		Faglærer	Tor Anders Stadheim	Antall ark	9

en annen ting, for eksempel Gud eller nasjonen var viktigere. Hvis det øverste målet og hensikt i en ideologi er nasjonens storhet eller å følge Gudsvilje, kan en da utlede at de vil ta i bruk alle mulige midler for å nå det målet? Hvis en kan det, som jeg tror en kan, kommer det et nytt spørsmål; hvorfor kan en utlede det, er det fra empirisk data eller kjennskap til relativt like hendelser i historien, eller er det fra den interne logikken i ideologien? Det er vanskelige spørsmål, til en viss grad er det nok en blanding av både erfaring, altså historiske hendelser som ligner, og analyse av den interne logikken i et tankesystem. Det gir Hannah Arendt argument mer legitimitet, siden en ikke kan, eller i hvert fall kan ikke jeg, vise at en kan ved analyse av en ideologiens logikk alene forutsees hvilke midler de vil ta i bruk, men bare anta.

Likevel, en kan se tegn til totalitære regimer før de oppstår, i hvert fall i dag, når en har kjennskap til totalitære regimer. En kan utlede, til en viss grad, at enkelte ideologier vil føre til totalitære regimer uten hensyn til individets rettigheter, ved å se på deres prioritet. Hvis de prioriterer en sak som så viktig, at den kommer over alt annet, kan en med god grunn forvente at midlene de vil bruke for å nå det måle vil være grusomme og uinnskrenket.

Konklusjonen blir nødvendigvis, ettersom mine forsøk på å motbevise Arendt ikke har vært fruktbare, at totalitære regimer ikke kan forutsees. Likevel er det et forbehold, det er at en ikke kan det vis det ikke har noen lignende hendelser i historien. Fra det kan vi slutte at det ikke var mulig å forutse regimene på 30-tallet, gitt at det var historisk nytt, som jeg ikke kan motbevise, men at det er mulig i dag, fordi en nå har historiske eksempler å vise til. Med andre ord, Arendt hadde rett om Tyskland og Sovjet, men etter dem, gjelder det ikke.

Kilder:

Historie og filosofi 2, Rørvik, Pettersen, Moum, Sævareid, Børresen, Cappelen

Anarkisme Manuskript, Erik Woie, Simen V. Knudsen, Nicolai Christiansen

Oxford Dictionary of Philosophy